

Folkeoplysning som kvalificering af teknologisk dannelse

Peer Daugbjerg, VIA University
College

Kommentar til Nielsen og Sillasen: "Teknologisk dannelse: Hvorfor og hvad?" i MONA. 2020-4.

Indledning

Mit anslag i denne kommentar er Nielsen og Sillasens (2020) bidrag om 'Teknologisk dannelse', som er et meget velkomment forsøg på at rammesætte hvad der kunne være en tidssvarende forståelse af dannelse set fra et teknologisk perspektiv. Forfatterne argumenterer især for at dette teknologiske perspektiv skal være bredt for at kunne understøtte dannende undervisning:

Der er ingen modsætning mellem de intendede demokratisk-teknologiske kompetencer i faget digital teknologiforståelse og den dannelse vi skriver om her. Men arbejde i skolen med det meget udbredte – og historisk udstrakte – fænomen vi omtaler som teknologi, må omfatte langt mere end nye, digitale teknologier. Dannende undervisning forudsætter at man opererer med et bredt teknologibegreb. (Nielsen og Silassen, 2020, s. 68).

Nielsen og Sillasen (2020) tilstræber at grundskoleelever skal blive kritiske, reflekterende, indgribende og nytænkende gennem den teknologiundervisning de formulerer et grundlag for i deres artikel. Jeg vil i denne kommentar tage udgangspunkt i disse almene dannelsesaspekter i deres rammesætning af deres teknologiske dannelse.

Dannelse inden for naturfag er i Skandinavisk kontekst især rammesat gennem Svein Sjøbergs hyppigt reviderede bogserie om 'Naturfag som almindendannelse' (Sjøberg, fx 1998, 2009). I disse peger Sjøberg på forskellige argumenter for naturfagsundervisning: Nytte, (Privat)Økonomi, Demokrati og Kultur. Alle disse har forskellige elementer af dannelse i sig, men især demokrati- og kultur-argumenterne bruges som belæg for naturfags almene dannelsesmæssige værdi. Der er en vis lighed mellem

Nielsen og Sillasens (2020) fremhævelse af indgribende unge og Sjøbergs demokrati-argument; begge fremstillinger handler om deltagelse i samfundsdebatter og løsningsudvikling. Endvidere er der også ligheder mellem Nielsens og Sillasens reflekterende og nytænkende unge og så Sjøbergs kultur-argument. Her handler begge fremstillinger om forståelse af vilkår for menneskeheden nu og i fremtiden. Der er betydelig overensstemmelse mellem sådanne begrundelser for undervisningens indhold og den danske grundskoles formål om at eleverne skal få tillid til at handle og tage stilling. Den genfindes også i grundskolens naturfags formål, hvor eleverne skal få tillid til egne muligheder for stillingtagen og handlen. Dette har lange historiske traditioner i dansk grundskole og et udspring i højskolernes arbejde med dannelse og folkeoplysning gennem hånd og ånd.

Tidssvarende folkeoplysning

Så er der overhovedet grund til en kommentar? Måske ikke – måske alligevel. En nyere reformulering af dannelsesestænkning bygger dels på den klassiske højskole-tænkning om dannelse gennem folkeoplysning, dels på det enkelte menneskes udviklingspsykologi og afledte socialpsykologiske aspekter (Andersen, 2020). Andersen (2020) argumenterer i 'Dannelse – at blive et bedre menneske' for at den danske (og øvrige Nordens) tradition for folkeoplysning tilbyder en unik mulighed for at håndtere aktuelle globale udfordringer. Bogen er normativ som så meget anden dannelseslitteratur (se fx også Gustavsson, 1998), men den går en omvej fra Grundtvig frem til samtidens udfordringer. Omvejen starter med Robert Kegans model for menneskets følelsesmæssige udvikling. Denne har ifølge Andersen (2020) fem faser

- selvopdagende sind
- selvkonsoliderende sind
- socialiseret selvstyrende sind
- autentisk sind
- selvtransformerende sind

Med denne model foretager Andersen en gennemgang af dansk og nordisk folkeoplysningshistorie hvor hun relaterer de tidlige epoker til en stadig mere og mere elaboreret forståelse af samfund og dermed dannelse af individet og befolkningen.

Andersen (2020) sammenfatter sin dannelsesestænkning i en dannelsesrose som har til hensigt at skabe muligheden for en kvalificeret samtale om behovet for viden og forståelse. Dannelsesrosen angiver seks sammenhængende domæner der påvirker udvikling af individer og samfund. Magt er placeret i midten fordi den er base for de faktiske beslutninger. Den kan være funderet i religion, styreform, økonomi og lignende afhængigt af det givne samfund (Andersen, 2020).

Figur 1. Dannelsesrosen (Andersen, 2020)

Samtaler med udgangspunkt i dannelsesrosen skal udvikle deltagernes ansvarlighed, selvstyring og autenticitet til at agere som tidssvarende moralske mennesker. Andersen (2020) antyder her et ideal der trækker på karakteristikken af det selvtransformerende individ. Et sådant menneskeligt individ har overskud til at hjælpe andre, accepterer paradokser og har en udpræget relationel tænkning uden behov for principper. På samfundsniveau rummer dannelsesrosen mulighed for en dialog om balance, samarbejde og sammenhæng i det givne samfund.

Folkeoplysning og -dannelse.

I en undervisningsmæssig sammenhæng som fx den danske grundskole tilbyder Andersens modeller og tænkning en progression der bryder de store dannelsesidealer om kritisk tænkning og demokratisk dannelse ned og muliggør en dialog om en progression. Andersen (2020) karakteriserer med brug af Kegan børn som selvkonsoliderende med et behov for ydre autoritet og med evne til struktureret tænkning. Hun formulerer ikke noget om hvad grundskolen skal bidrage med til folkedannelsen, men fremhæver flere aktiviteter hvor børn er fælles om aktiviteter, som spejder, amatørteater og musik. Hun fortsætter med betydningen af fællesskabet i sin folkedannelse for teenagere og unge voksne. Her bruger hun dannelsesrosens domæner til at udfolde hvad hun mener, der kan bidrage til denne aldersgruppes folkedannelse. I henhold til produktion nævner hun: makerspaces, havebrug, friluftsliv; i henhold til teknologi nævner hun: hjemmesidedesign, køre bil med trailer, brandslukning; og endelig i henhold til videnskab nævner hun: førstehjælp og at gennemføre et eksperiment med brug af videnskabelig metode (Andersen, 2020). Med denne udpakning af relevante aktiviteter i nogle af hendes dannelsesdomæner er der indholdsmæssigt

meget god overensstemmelse med Nielsen og Sillasen (2020) i deres eksemplificering af indhold og form af teknologisk dannelse. Disse to forfattere relaterer STL-mål til forskellige af grundskolens naturfag – såvel natur/teknologi som fx fysik/kemi, etc. Men der er flere fag i grundskolen som vil være relevante også at inddrage hvis vi kigger på alle domænerne i dannelsesrosen. Lad mig nøjes med at nævne historie, billedkunst og håndværk og design her. Andersen (2020) pointerer at sådan alsidig uddannelse er en investering og ikke en udgift. Her kan Andersen hjælpe os med at undgå en ørkesløs kamp om hvilke skolefag der er vigtigst. Bemærk at hendes eksempler under domænerne ovenfor alle er fra det civile samfund og ikke fra det statsligt styrede skolevæsen. Vi løser ikke samtidens og fremtidens udfordringer ved skolegang alene. Her har vi i den aktuelle danske grundskolelovgivning skabt en mulighed for at bringe civilsamfund og skolevæsen i dialog gennem Åben skole. En nylig evaluering peger på flere forhold som skal overvejes før åben skole-samarbejde giver mening. Samme evaluering afdækker også at civilsamfundet er repræsenteret gennem idræts- og andre foreninger. Elever på mellemtrinnet tilbydes flere muligheder for at møde civilsamfundets fællesskabers dannende muligheder end udskolingselever som en del af deres skolegang (Danmarks Evalueringsinstitut, 2018).

Omvejen gennem aktuel dannelsesstænkning, som eksempelvis dannelsesrosen, giver en mere holistisk tilgang til at forstå og analysere behovet for oplysning, undervisning og læring. "Jamen, er det besværet værd med al denne holisme?" vil nogle indvende. Andersens historisk funderede gennemgang peger på at det er forudsætningen for at vi som mennesker kan håndtere samtidens og fremtidens udfordringer. Alsidig dannelse får mennesker til at se og tænke i større sammenhænge og med længere sigte samt til at tage ansvar (Andersen, 2020). Min intention med denne kommentar er at gøre opmærksom på at vi netop i Danmark har en tradition for dannelse som andet og mere end skåltaler om demokrati, nemlig som både hånd og ånd. Og at denne tradition også har et tidssvarende sprog til at forstå og tale om børn og unges udvikling af dannelse, som også omfatter teknologi.

Referencer

- Andersen, L. (2020). *Dannelse – at blive et bedre menneske*. København, DK: Nordic Bildung.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2018). *Åben skole*. København, DK: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Gustavsson, B. (1998). *Dannelse i vor tid*. Århus, DK: Klim.
- Nielsen, K. & Sillasen, M. (2020). Teknologisk dannelse: hvorfor og hvad? *MONA* 2020-4, 66-82.
- Sjøberg, S. (1998). *Naturfag som allmenndannelse: en kritisk fagdidaktikk*. Oslo, NO: Gyldendal norsk forlag.
- Sjøberg, S. (2009). *Naturfag som allmenndannelse*. Oslo, NO: Gyldendal norsk forlag.